

zijn dan de zieken, die bekend staan als de zg. „abdominal cripples”.

Voor gevallen als deze is sinds jaren naar chemische middelen gezocht, die de los gemaakte darmen los houden. Van geen dezer is het nuttige effect bewezen, ook niet van kamferolie of ether. In de laatste jaren worden gunstige gevolgen gemeld van een spoeling met hyaluronidase (MYBURGH 1954). Deze stof is, althans bij proeven op dieren, van waarde gebleken. De ervaringen bij de mens laten nog geen definitief oordeel toe.

Literatuur: MYBURGH, A. L. (1954) Causes and treatment of abdominal adhesions. *Arch. chir. neerl.* 6, 112.

ORALE BEHANDELING VAN SCHIMMELINFECTIES VAN DE HUID

Vraag No. 60. Berust de in sommige advertenties aanbevolen orale behandeling met griseofulvine van schimmelinfecties van de huid op goede gronden?

Antwoord. De verwachtingen ten opzichte van het bij een aantal door schimmels veroorzaakte huidaandoeningen aanbevolen antibioticum griseofulvine zijn hoopvol. Het middel kan oraal worden toegediend en ongewenste bijwerkingen zijn waarschijnlijk zeldzaam.

Een belangrijk bezwaar is thans nog de zeer hoge prijs van het middel. Verantwoord gebruik is niet gemakkelijk, omdat griseofulvine niet bij alle pathogene schimmels werkzaam is. Volgens de eerste berichten werkt het bv. niet tegen *Candida albicans*, maar zeer goed tegen *Trichophyton rubrum*. Dit laatste kan van groot belang zijn, omdat infecties met deze steeds vaker voorkomende dermatofiet met de tot nu toe bekende uitwendige middelen bijna nooit met succes te behandelen zijn. Het is ook mogelijk, dat door toepassing van griseofulvine de behandeling van favus en tinea capitis revolutionair gewijzigd zal kunnen worden. In verschillende klinieken wordt het nieuwe middel beproefd; het is daarbij nodig, regelmatig kweekproeven te verrichten.

Men kan verwachten, dat er binnen afzienbare tijd voldoende betrouwbare onderzoeken gepubliceerd zullen zijn om een gefundeerd oordeel mogelijk te maken. Het nieuwe antibioticum verkeert thans nog in een experimenteel stadium.

INGEZONDEN

MAAGCARCINOOM, MAAGULCUS EN MAAG-RESECTIE

Bij de beantwoording van vraag no. 49 (1959): „Wat is bekend over het voorkomen van maagcarcinoom na resectie wegens ulcus?” wordt opgegeven, dat volgens de literatuur „carcinoom ten minste drie maal zo vaak voorkomt in resectiemagen als in niet-geopereerde magen”. Het is merkwaardig, dat het probleem van carcinoom in een wegens ulcus geresecceerde maag niet is genoemd in de boeken van SANDWEISS (1951), AVERY-JONES (1952 en 1958), HAFTER (1956), HENNING (1956), PALMER (1957). Slechts BOLLER geeft op dat in 1952 te Wenen 28 gevallen werden gezien in betrekkelijk korte tijd. REHLI (1951) kon er echter in de literatuur slechts 12 vinden. Op het World Congress for Gastroenterology te Washington (1958) vermeldten

PACK en BANNER 25 gevallen. Bij mijn eigen materiaal (ongeveer 500 maagresecties wegens benigne ulcus) zag ik slechts één geval, zodat mij de opgave in het antwoord te hoog voorkomt.

Voorts miste ik bij de bespreking van de diagnostiek, vooral omdat de röntgendiagnostiek bij de resectiemagen inderdaad moeilijkheden biedt, het noemen van de gastroscopie en de celdiagnostiek als waardevolle hulpmethoden. HENNING beschouwt het nalaten van gastroscopie in twijfelgevallen als een kunstfout. Soms is het werpen van één blik door de geoefende onderzoeker voldoende voor een diagnose.

Ook het celdiagnostische onderzoek van de nuchtere maaginhoud heeft meermalen tot een goede diagnose geleid, nadat andere middelen hadden gefaald. Het kan dan ook niet genoeg worden aanbevolen, beide diagnostische hulpmethoden in alle twijfelgevallen, zo vroeg mogelijk aan te wenden, of de patiënt, als men zelf de methode van onderzoek niet beheerst, te verwijzen naar een instituut of een college die dit onderzoek geregeld toepast.

Literatuur: Vraag 49 (1959) *Ned. T. Geneesk.* 103, 1540. — AVERY-JONES, F. (1952) *Modern trends in gastroenterology*; 1st series; (1958) 2nd series. — BOLLER, R. (1954) *Der Magen und seine Krankheiten*, bl. 558. Urban und Schwarzenberg, Wenen, Innsbruck. — HAFTER, E. (1956) *Praktische Gastroenterologie*. Georg Thieme Verlag, Stuttgart. — HENNING, N. en W. BAUMANN (1956) *Lehrbuch der Verdauungskrankheiten*. Georg Thieme Verlag, Stuttgart. — PACK, G. en R. BANNER (1959) *Proc. World Congress for gastroenterology*, Washington 1958, Vol. II, 1016. Williams and Wilkins Co., Baltimore. — PALMER, E. D. (1957) *Clinical gastroenterology*. Harper and Brothers, New York. — REHLI, P. (1951) *Gastroenterology (Basel)* 77, 281. — SANDWEISS, D. J. (1951) *Peptic ulcer*. W. B. Saunders & Co., Philadelphia, Londen.

Amsterdam, 27 juli 1959

H. J. N. DEKKERS

Het ingezonden stuk van collega DEKKERS geeft ons aanleiding, nogmaals letterlijk de bedoelde passage uit het antwoord op Vraag 49 (1959) aan te halen: „Het is zeer moeilijk een oordeel te krijgen over de frequentie van carcinoom in magen die wegens een zweer zijn geresecceerd. Statistisch betrouwbare onderzoeken stuiten hier op grote moeilijkheden, en er zijn talrijke foutenbronnen. De onderzoekers die zich dit bewust zijn en zich desondanks aan een berekening hebben gewaagd, zijn vrijwel eenstemmig van mening, dat carcinoom ten minste drie maal zo vaak voorkomt in resectiemagen als in niet-geresecceerde magen”.

De meeste onderzoekers die hun waarnemingen hebben gepubliceerd, zagen in betrekkelijk korte tijd verschillende gevallen. Zij opperen de mogelijkheid, dat deze aandoening minder zeldzaam is dan men denkt. De Scandinavische auteurs HELSINGEN en HILLESTAD (1956) waagden zich aan een berekening. Zij verzamelden van 222 patiënten die in de jaren 1919 tot 1944 maagresectie wegens ulcus hadden ondergaan, nauwkeurige gegevens over het beloop na de operatie. Het bleek, dat elf een carcinoom van de maagrest hadden gekregen. De gemiddelde tussentijd bedroeg 20 jaar. De schrijvers berekenen, dat deze frequentie drie maal zo hoog is als voor de gewone bevolking mocht worden verwacht. KÜHLMAYER en ROKITANSKY (1954) naderden het probleem van een andere zijde. Zij onderzochten het obductiemateriaal van het pathologisch instituut te Wenen. Primair maagcarcinoom maakte 5,9 pct van het aantal doodsoorzaken uit, maar zij vonden ruim 10,6 pct carcinoomvorming na maagresectie. De verhouding zou nog ongunstiger zijn geweest, ware het niet, dat carcinoom minder vaak voorkomt in cardia en ulcus ventriculi dan in andere delen van de maag.

Het feit, dat DEKKERS slechts één geval zag in een serie van 500 eigen patiënten, laat geen conclusie toe over de frequentie. De vraag is, hoeveel gevallen van primair maagcarcinoom te verwachten zouden zijn bij een in samenstelling vergelijkbare bevolkingsgroep.

Natuurlijk is het gewenst, dat bij enigerlei twijfel over een zo moeilijke diagnose alle moderne diagnostische hulpmiddelen te baat worden genomen. In dit opzicht is de grote waarde van gastroscopie en cytologie niet meer aan twijfel onderhevig.

Literatuur: HELSINGEN, N. en L. HILLESTAD (1956) Cancer development in gastric stump after partial gastrectomy for ulcer. *Ann. Surg.* **143**, 173. — KÜHLMAYER, R. en O. ROKITANSKY (1954) Das Magenstumpfcarcinom als Spätproblem der Ulcuschirurgie. *Arch. klin. Chir.* **278**, 361.

REDACTIE

BOEKAANKONDIGINGEN

L. VANNIER, *Les tuberculiques et leur traitement homoeopathique. Étude clinique et thérapeutique.* 2e druk. 456 bl. G. Doin & Cie., Parijs 1958. Prijs: ingen. Fr. fr. 2.000.

Het is mij onbegrijpelijk, dat van dit boek, waarvan ik in 1949 (dit *Tijdschrift* bl. 1251) de eerste druk aankondigde, een herdruk is verschenen. De schrijver geeft zo zeer blijk, van tuberculose en haar behandeling niets af te weten en ook de belangrijkste vorderingen van onze kennis in de laatste tien jaren niet te kennen, dat het mij zou verwonderen, als dit boek nog kopers zou vinden.

M. R. HEYNSIUS VAN DEN BERG

Post-graduate training in the public health aspects of nuclear energy.

Fourth report of the expert committee on professional and technical education of medical and auxiliary personnel. (World Health Organization, Technical report series No. 154). 53 bl. WHO, Genève 1959. Prijs: ingen. 3 sh. 6 d.; \$ 0,60 of Zw. fr. 2 (ook in het Frans en Spaans verkrijgbaar).

Een uitnemend rapport ten dienste van hen, die betrokken zijn bij de post-universitaire opleiding van leidinggevende functionarissen op het terrein van de volksgezondheid. Uitvoerig wordt ingegaan op de positieve aspecten van de kernenergie, zoals voor diagnostisch en therapeutisch gebruik, voor wetenschappelijk onderzoek door middel van radioisotopen en voor conservering van voedsel en sterilisatie, en op de negatieve aspecten, in welk verband de bescherming van de werker en van de bevolking aan de orde worden gesteld.

Dit uitvoerige en goed gedocumenteerde rapport van de Wereldgezondheidsorganisatie verdient ruime verspreiding.

P. MUNTENDAM

Traité de biochimie générale. Onder redactie van P. BOULANGER en J. POLONOVSKI. Deel I, in 2 banden: Composition chimique des organismes. 1476 bl., 190 fig. Masson & Cie., Parijs 1959. Prijs: ingen. Fr. fr. 22.000; geb. Fr. fr. 24.500.

De schrijvers hebben de zeer moeilijke taak op zich genomen, in drie boekdelen een overzicht te geven van de moderne algemene biochemie. Het eerste deel, dat nu is verschenen, doet verwachten, dat zij hierin op indrukwekkende wijze zullen slagen.

Deel I biedt veel meer dan de bescheiden titel doet verwachten. Behalve een schat van analytische gegevens vindt men er een goed overzicht in van de organische en fysische

chemie van de behandelde stoffen, waarbij er veel aandacht is besteed aan de moderne synthese-methoden van bv. peptiden en sterolen. De analytische methodes zelf, zoals de chromatografie en elektroforese, worden deskundig beschreven. De literatuurgegevens zijn verwerkt tot 1957. De uitvoering van het werk is bijzonder goed. Er is een index, zowel van de geciteerde auteurs als van de behandelde onderwerpen.

Iedereen, die met praktische en theoretische biochemische problemen te maken heeft, zal dit werk een waardevolle gids vinden.

R. BRINKMAN

Liste de films d'anatomie et d'embryologie humaine (list of films on human anatomy and embryology). Onder redactie van Association Néerlandaise du Cinéma Scientifique en Association Internationale du Cinéma Scientifique. 213 bl. 2e druk. Nederlandse Vereniging voor de Wetenschappelijke Film, Utrecht 1958. Prijs: losbladig f 10,— (verkrijgbaar door cheque aan Ned. Ver. voor de Wetenschappelijke Film, Catharijnesingel 59, Utrecht).

Deze nuttige opgave van wetenschappelijke films bevat meer dan de titel aangeeft: er zijn vele films vermeld, die, behalve voor de anatoom en embryoloog, ook voor de clinicus van belang zijn, in het bijzonder op het gebied der heelkunde. Van iedere film is een korte inhoud opgenomen, zonder beoordeling der wetenschappelijke of technische kwaliteiten. Wel zijn vermeld de vervaardigers en de instellingen, waar de films te verkrijgen zijn. Ieder, die zich over het bestaande filmmateriaal wil oriënteren, zal deze met zorg samengestelde catalogus met vrucht kunnen raadplegen.

J. DANKMEIJER

H. A. P. C. OOMEN, *Voeding en milieu van het Papoea-kind.* Vertaald uit het Engels. 149 bl., 55 fig. Staatsdrukkerij en Uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage 1959.

H. A. P. C. OOMEN en S. H. MALCOLM, *Nutrition and the Papuan child.* (South Pacific Commission Technical Paper No. 118). 139 bl., 78 fig. South Pacific Commission, Nouméa, New Caledonia 1959.

Daar beide boeken ongeveer dezelfde inhoud hebben, kan met één bespreking worden volstaan.

OOMEN bespreekt de menu-types van de acht door hem bezochte gebieden, welke hij zeer overzichtelijk toelicht met uitstekende foto's en kaartjes. Van alle minder bekende voedingsmiddelen vermeldt hij tevens de lokale en de Latijnse namen, alsmede de voedingswaarde. Het is opmerkelijk, dat de Papoea dagelijks slechts zeer kleine hoeveelheden calorieën en eiwitten consumeert, ondanks het feit, dat bij bijna alle dierlijke producten als voedsel gebruikt. OOMENS algemene indruk was, dat de mannen weinig last hebben van het onvolwaardige menu, dat de vrouwen hieronder speciaal tijdens zwangerschap en lactatie lijden, maar dat het kleine kind in het bijzonder het slachtoffer is van dit menu. De schrijver noemt maatregelen ter verbetering van de voeding, waarbij hij vele originele ideeën ontwikkelt. Hij oppert de mogelijkheid om „de klippen van de wanvoeding te omzeilen” door elke moeder per dag een minimum van 1500 calorieën en 25 gram (gedeeltelijk dierlijk) eiwit te garanderen, waarbij hij vooral de visconsumptie wil opvoeren.

Het belang van het onderwerp, de aantrekkelijke stijl van de schrijver en de uitstekende wijze waarop hij het hele probleem uiteenzet, maken, dat ik deze boekjes warm kan aanbevelen.

S. POSTMUS